

De psycholoog tussen cliënt en externe opdrachtgever

Koen Korevaar

Hoewel het beroepsgeheim een centrale waarde is in het werk van een klinisch psycholoog, gebeurt het vaak dat gegevens over de cliënt gedeeld worden met derden. Bijvoorbeeld bij het informeren van de huisarts dat de behandeling van start is gegaan, of wanneer de ouders op de hoogte gehouden worden over de behandeling van hun jonge kind. Soms rijzen er deontologische vragen in situaties waarbij al bij aanvang vaststaat dat de psycholoog aan een derde persoon zal rapporteren. Bijvoorbeeld als hulpverlening of een onderzoek is opgelegd door een andere persoon of instantie. In de Belgische beroepscode voor psychologen (Koninklijk Besluit tot vaststelling van de voorschriften inzake de plichtenleer van de psycholoog, 2014) wordt dat de ‘gemachtigde derde’ genoemd. In die gevallen heeft de relatie iets van een driehoeksverhouding: de psycholoog werkt samen met een cliënt en een externe opdrachtgever.

Met de term ‘gemachtigde derde’ doelt de beroepscode op zeer verschillende personen: “onder andere de ouders, de voogd, de tijdelijke beheerder, de magistraat en de werkgever”, die met elkaar gemeen hebben dat zij “wettelijk of contractueel het recht [hebben] een psychologisch advies of een psychologische expertise te vragen” (artikel 3 van de beroepscode). De beroepscode geeft een aantal richtlijnen voor het werken met een gemachtigde derde. In de praktijk is werken voor de rechtbank natuurlijk iets heel anders dan samenwerken met de ouders van een jonge cliënt. Daarom worden in deze bijdrage de richtlijnen uit de code gedifferentieerd voor drie verschillende groepen: justitie, de ouders en de werkgever. Ook bespreken we summier het samenwerken met verzekeringsmaatschappijen en adviserend geneesheren. De rechten en plichten van de psycholoog ten aanzien van die instanties zijn zeer verschillend, ondanks het feit dat de beroepscode ze onder één noemer samenbrengt.

Algemene richtlijnen uit de Belgische en Nederlandse beroepscode

Naast het beroepsgeheim is er een ander basisprincipe uit de medische ethiek dat onder druk lijkt te staan bij het werken met een gemachtigde derde: de geïnformeerde toestemming. Volgens dat basisprincipe neemt de psycholoog “niemand tegen zijn wil in onderzoek, begeleiding of behandeling” (artikel 23, § 1 van de beroepscode). Maar dat is niet het geval als een rechtbank een psycholoog aanstelt om als deskundige een onderzoek te doen. In dergelijke gevallen heeft de cliënt wel recht op alle informatie over het professioneel contact. De psycholoog moet de cliënt (bijvoorbeeld: de verdachte, het gezin dat onderzocht gaat

worden, de jongere in de gedwongen hulpverlening) duidelijk informeren over de aard van het professioneel contact en over alle gevolgen daarvan. Het doel van het contact wordt uitgelegd, evenals de rechten van de cliënt, hoe de psycholoog te werk gaat en welke gegevens gerapporteerd zullen worden aan derden. De psycholoog gaat hierbij ook na of alle betrokken partijen over dezelfde informatie beschikken.

De psycholoog houdt zich vervolgens aan de gemaakte afspraken en beperkt zich in zijn rapportage tot informatie die rechtstreeks betrekking heeft op de gestelde vraag. Een voorbeeld: een psycholoog schrijft een verslag voor een werkgever (volgens de beroepscode een gemachtigde derde) over een kandidaat in het kader van werving en selectie. De bedoeling is dat de psycholoog onderzoekt of de kandidaat over enkele duidelijk gedefinieerde competenties beschikt. Stel dat de kandidaat tijdens dat onderzoek vertelt dat hij in het verleden enkele weken met ziekteverlof is geweest vanwege een burn-out, dan is dat niet relevant voor de beantwoording van de onderzoeksvraag en wordt die informatie niet opgenomen in de rapportage (Commissie voor de Bescherming van de Persoonlijke Levenssfeer, 2015).

In het samenwerken met een gemachtigde derde worden er gegevens over de cliënt uitgewisseld. De Nederlandse beroepscode onderscheidt enkele rechten van de cliënt die daarop van toepassing kunnen zijn (Nederlands Instituut van Psychologen [NIP], 2015):

- *inzagerecht*: het recht om rapportage in te zien voordat dat verstuurd wordt naar de derde;
- *recht op een afschrift* van het verslag of dossier;
- *correctierecht*: het recht om gegevens te corrigeren of te verwijderen waarvan de onderzochte aannemelijk kan maken dat die feitelijk onjuist zijn; het gaat in dit geval niet om de bevindingen en de conclusies (NIP, 2015), die behoren tot de professionele verantwoordelijkheid van de psycholoog;
- *blokkeringsrecht*: het recht om het versturen van gegevens naar de derde tegen te houden.

Die vier rechten worden niet expliciet genoemd in de Belgische beroepscode. Sommige worden echter beschreven in de Wet betreffende de rechten van de patiënt (2002) en de ‘Privacywet’ (Wet tot bescherming van de persoonlijke levenssfeer ten opzichte van de verwerking van persoonsgegevens, 1993). Voor een klinisch psycholoog besluit om een opdracht van een gemachtigde derde aan te nemen, is het raadzaam om duidelijke afspraken te maken met de opdrachtgever in hoeverre de cliënt gebruik kan maken van de vier beschreven rechten. Vervolgens kan de cliënt hierover duidelijk worden geïnformeerd.

Samenwerking met justitie

Een van de voorbeelden die in artikel 3 van de deontologische code worden gegeven, is ‘de magistraat’. Dat lijkt bij uitstek iemand die “wettelijk of contractueel het recht heeft een psychologisch advies of een psychologische expertise te vragen”. Het kan gaan om een rechter die een psycholoog aanstelt voor een deskundigenonderzoek. Ook in sommige vormen van gedwongen (jeugd)hulpverlening of hulpverlening in een forensische context wordt gerapporteerd aan een rechter. In deze bijdrage wordt uitgegaan van situaties waarbij van de aanvang af duidelijk is dat aan derden gerapporteerd zal worden. Andere situaties, bijvoorbeeld

het doorbreken van het beroepsgeheim om gevaar voor anderen te voorkomen, worden buiten beschouwing gelaten.

Casus 1. Duidelijke en eerlijke informatie

In een onthaal-, oriëntatie- en observatiecentrum wordt tijdens de intake gezegd dat de gesprekken met de psycholoog vertrouwelijk zijn. Maar aan het einde van het professioneel contact wordt een verslag verzonden naar de verwijzende instantie, bijvoorbeeld de jeugdrechtsbank. Hoe zijn in dit geval vertrouwelijkheid en de rapportageplicht met elkaar te verenigen?

Als de psycholoog besluit om een dergelijke opdracht aan te nemen, is het essentieel dat hij de cliënt duidelijk informeert over de aard van het professioneel contact, diens rechten en de overdracht van de gegevens. Ook de consequenties van het weigeren van medewerking kunnen, indien relevant, besproken worden. Transparantie van de psycholoog en een duidelijke structuur, gepaard gaande met een oprechte belangstelling voor de cliënt, bevorderen de werkrelatie bij gedwongen hulpverlening of onderzoek (Koenraadt & Van Deutekom, 2006). In casus 1 is meedelen dat de gesprekken met de psycholoog volledig vertrouwelijk zijn, deontologisch niet correct als informatie uit die gesprekken wordt opgenomen in het verslag aan derden.

Het doorgeven van informatie aan een derde heeft een grote impact op de werkrelatie met de cliënt. Het vertrouwen van de cliënt dat zijn privacy gerespecteerd wordt, is een van de pijlers van het beroep van psycholoog. In de genoemde situaties kan de psycholoog die belofte niet volledig waarmaken. Dat kan rolonduidelijkheid in de hand werken. Dat is nog meer het geval in situaties waarin de psycholoog zich opstelt als vertrouwenspersoon, terwijl hij daarnaast de plicht heeft om te rapporteren over de cliënt. Bijvoorbeeld: een psycholoog in een forensische setting die cliënten begeleidt, maar ook aan derden moet rapporteren over recidiverisico. De beroepscode raadt aan om die rollen gescheiden te houden (artikelen 17 en 45; zie ook Greenberg & Shuman, 1997; Heltzel, 2007). Als beide rollen toch door dezelfde psycholoog vervuld worden, dan is het zijn verantwoordelijkheid om onduidelijkheid zo veel mogelijk te vermijden door voortdurend – niet eenmalig – de rollen te verduidelijken, en om de negatieve consequenties van het combineren van rollen te minimaliseren (American Psychological Association, 2013).

Hoe zit het in deze situaties met het inzagerecht, het recht op een afschrift, correctierecht en blokkeringsrecht? In een justitiële context heeft een cliënt geen blokkeringsrecht. Wat het inzagerecht betreft, vermeldt de beroepscode dat de cliënt het recht heeft om “kennis te nemen van de elementen die in het verslag zijn gebruikt (zoals resultaten van tests of van andere evaluatie-instrumenten), evenals van de conclusies die zijn persoon aangaan” (artikel 23, § 3). Dat betekent niet dat hij recht heeft op het voor de gemachtigde derde bestemde verslag. Binnen een strafrechtelijk onderzoek moet het informatierecht van de cliënt echter worden afgewogen tegen de geheimhoudingsplicht binnen het strafrechtelijk onderzoek (Psychologencommissie, 2015). Hoewel hieruit blijkt dat het inzagerecht afhankelijk van de juridische context kan verschillen, benadrukken beroepscodes het belang van transparantie en het bevorderen van autonomie: indien mogelijk zal de psycholoog de bevindingen en de verslaglegging met de onderzochte doornemen voorafgaand aan de verzending naar de derde (Van Deutekom & Koenraadt, 2004).

Betreffende het correctierecht, verschillen auteurs met elkaar van mening. Sommigen betogen dat dit vervalt (Van Deutekom & Koenraadt, 2004), anderen stellen dat de cliënt het recht heeft om feitelijke onjuistheden in het verslag te laten corrigeren (Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie, 2012). Het gaat dan om bijvoorbeeld de geboortedatum, naam, adres, woonplaats en anamnestiche gegevens. Bij gebrek aan een algemene richtlijn zal de psycholoog in de concrete situatie moeten aftoetsen of de cliënt van dat recht gebruik kan maken.

Samenwerking met ouders van een minderjarige

Een heel andere situatie betreft de samenwerking met de ouders, verzorgers of voogd van minderjarigen. Ook zij worden in de beroepscode als gemachtigde derde genoemd. Een groot verschil met bijvoorbeeld de gerechtelijke context of de werkgever is dat de ouders zelf deel uitmaken van de sociale context van de cliënt. Hebben zij altijd recht op informatie over en inspraak in het contact van psychologen met minderjarige cliënten?

Om te beslissen wie geïnformeerde toestemming moet geven voor het professioneel contact, moet het recht op inspraak van de ouders als dragers van het ouderlijk gezag worden afgewogen tegen het belang, het onderscheidingsvermogen, de capaciteiten en de rechtspositie van de minderjarige (artikel 23, § 4 van de beroepscode). Dat maakt dat bij vragen over geïnformeerde toestemming de beslissingsbekwaamheid van de minderjarige van belang is: bekwaame minderjarigen in de vrijwillige hulpverlening kunnen zelfstandig het recht op geïnformeerde toestemming uitoefenen (Wet betreffende de rechten van de patiënt, 2002; Decreet betreffende de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp, 2004).

Wanneer is een jongere te beschouwen als bekwaam? Volgens het Decreet betreffende de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp (2004) moet een jongere daarvoor in staat zijn tot een redelijke beoordeling van zijn belangen (zie ook Wet betreffende de rechten van de patiënt, 2002, artikel 12). Bovendien moet hij de gevolgen van zijn beslissing kunnen overzien. Het betreffende decreet stelt dat vanaf de leeftijd van 12 jaar bekwaamheid wordt vermoed. Daarvan kan worden afgeweken op basis van de maturiteit van het kind.

Dat betekent dat zolang de jongere niet bekwaam is, de geïnformeerde toestemming van de dragers van het ouderlijk gezag nodig is. Zodra de psycholoog een vermoeden heeft van onenigheid tussen de ouders (artikel 15 van de beroepscode), vraagt hij de expliciete toestemming van beide ouders. In casus 2 kan de psychologe de begeleiding onder die omstandigheden dus niet voortzetten.

Casus 2. Behandelen zonder toestemming?

Een 7-jarige jongen wordt door een Centrum voor Leerlingenbegeleiding (CLB) bij een psychologe aangemeld vanwege depressieve klachten. De ouders van de jongen zijn gescheiden. De psychologe nodigt de ouders uit voor een gesprek, maar de moeder gaat hier niet op in, ook niet na herhaalde uitnodigingen. Via een aangetekend schrijven naar de vader probeert de moe-

der de sessies te laten stoppen. Vervolgens bericht ze de psychologe per brief dat zij wil dat de sessies stoppen. Kan de psychologe doorgaan met de begeleiding, ook als het CLB aangegeven heeft dat de jongen dringend begeleiding nodig heeft?

Hoewel beslissingsbekwame minderjarigen in de vrijwillige hulpverlening zelf het recht op geïnformeerde toestemming kunnen uitoefenen, stelt de beroepscode dat de psycholoog in de mate van het mogelijke de toestemming van alle betrokkenen (ouders en kind) tracht te verkrijgen (artikel 23, § 5). In het geval dat een beslissingsbekwame minderjarige met een behandeling wil starten zonder akkoord van beide ouders, betekent dit dat de psycholoog een afweging moet maken tussen het belang van de minderjarige en het belang van de ouders (voor meer informatie zie: Korevaar, 2013 en <https://www.compsy.be> > Mag ik een minderjarige opvolgen zonder de toestemming van één of van beide ouders?).

Los van de vraag over toestemming is er nog de vraag of de ouders altijd geïnformeerd moeten of mogen worden. Daarbij is het van belang op te merken dat als een van de ouders uit het ouderlijk gezag is ontzet, hij of zij nog altijd het recht heeft om geïnformeerd te worden over het kind. Ook als het gaat om het informeren van de ouders, is de bekwaamheid van de minderjarige van belang. Is het kind jonger dan 12 jaar of beslissingsonbekwaam, dan hebben de ouders recht op alle informatie. Is het kind beslissingsbekwaam, dan dient het recht op privacy van de jongere te worden afgewogen tegen het recht van de ouders om geïnformeerd te worden. Hoewel het uitgangspunt blijft dat alle partijen recht hebben op informatie (artikel 23, § 5 van de beroepscode), kan het informeren van de ouders zonder de toestemming van de beslissingsbekwame minderjarige een schending van zijn privacy en vertrouwen inhouden. Hetzelfde geldt voor het doorsturen van verslagen of inzage in het dossier door een derde zonder de toestemming van de bekwame minderjarige.

Samenvattend kan gesteld worden dat de beroepscode de ouders noemt als voorbeeld van een gemachtigde derde. De situatie van de ouders verschilt echter in belangrijke mate van bijvoorbeeld de gerechtelijke context. In beginsel is de geïnformeerde toestemming van alle partijen vereist. Als de belangen van de verschillende partijen niet gelijklopend zijn, dienen de rechten van de ouders op inspraak en informatie afgewogen te worden tegen de rechten van het kind op privacy en vrije inspraak in de hulpverlening. In die afweging zijn de leeftijd en de maturiteit van het kind van belang.

Samenwerking met werkgevers

De werkgever wordt ook genoemd als voorbeeld van een gemachtigde derde. Het duidelijkst is dat het geval bij werving en selectie, wat voor klinisch psychologen wellicht minder relevant is. Klinisch psychologen werken echter regelmatig samen met werkgevers bij het coachen van medewerkers of het begeleiden naar werkhervatting (casus 3).

Casus 3. Overleg met een werkgever

Een 45-jarige man is met ziekteverlof sinds hij een onverwachte paniekaanval gekregen heeft tijdens een vergadering op zijn werk. Na drie weken thuiszitten heeft de man nog altijd pa-

niekkachten, slaapproblemen, spannings- en vermoeidheidsklachten. Zijn werkgever neemt contact op met een psychologenpraktijk om de man te begeleiden bij zijn herstel, met als doel werkhervatting. De humanresourcesmedewerker van het bedrijf belt met de klinisch psycholoog na de intake met de werknemer en vraagt naar de prognose in verband met de werkhervatting. Wat mag de psycholoog daarover zeggen?

In het geval van werving en selectie kunnen psychologen worden ingeschakeld om sollicitanten te onderzoeken, waarbij de resultaten worden doorgestuurd naar de werkgever. In deze gevallen speelt de vraag of de cliënt zich kan beroepen op inzagerecht, correctierecht en blokkeringsrecht. Volgens de Privacycommissie heeft de sollicitant recht op inzage in de persoonlijke resultaten van zijn interviews, tests en praktische proeven (<https://www.privacycommission.be> > privacy op de werkvloer). Wat het correctierecht betreft, stelt de Privacycommissie dat een sollicitant onjuiste persoonsgegevens kosteloos kan doen verbeteren. Als hij niet akkoord gaat met de conclusies van het rapport, kan hij die niet doen wijzigen, maar hij mag wel aangeven dat hij de beoordeling betwist.

Bij samenwerking met werkgevers bestaat er voor psychologen geen duidelijke richtlijn wat het blokkeringsrecht en het recht op een kopie van het verslag betreft. Het getuigt echter van respect voor de cliënt om hem een kopie van het verslag aan te bieden. Ook het niet versturen van het verslag na een expliciet verzoek van de sollicitant getuigt van respect voor de onderzochte; dat dient echter vooraf besproken te zijn met zowel de onderzochte als de opdrachtgever.

Dan is er nog de situatie van coaching van medewerkers (casus 3). In die gevallen maakt het doorgeven van informatie geen deel uit van de expliciete opdracht. De werkgever heeft in dit geval niet het wettelijke of contractuele recht op informatie over het contact en is dus geen gemachtigde derde. Ook is niet voldaan aan de criteria van het gedeelde beroepsgeheim (artikel 14 van de beroepscode). De psycholoog kan dus zonder toestemming van de cliënt geen informatie aan de werkgever verstrekken. Zelfs met toestemming van de werknemer doet de psycholoog er goed aan terughoudend te zijn bij het doorgeven van informatie (artikel 9 van de beroepscode).

Contact met adviserend geneesheren en verzekeraars

Klinisch psychologen worden regelmatig gevraagd om attesten te schrijven voor geneeskundigen, bijvoorbeeld in het geval van langdurig ziekteverlof. Voordat de psycholoog zo'n verklaring afgeeft, dient hij na te gaan welke informatie of welk attest gevraagd wordt, en voor wie dat bestemd is – er is een groot verschil tussen de rol van bijvoorbeeld een bedrijfsarts, een controlearts en een adviserend geneesheer. Wat die artsen echter gemeen hebben, is dat zij niet het 'wettelijke of contractuele' recht hebben om informatie op te vragen en dus niet te beschouwen zijn als gemachtigde derde. Daarom is toestemming van de cliënt vereist voor het verstrekken van gegevens. In dergelijke gevallen kan men de communicatie, indien mogelijk, via de cliënt laten verlopen, wat meer zekerheid biedt dat die hiermee akkoord gaat.

Een verzekeringsmaatschappij (vaak in de persoon van een verzekeringsarts) kan gezien worden als gemachtigde derde als die een psycholoog vraagt om een onderzoek te doen

naar bijvoorbeeld (neuro)psychologische letselschade, cognitieve of arbeidscapaciteiten. Als een psycholoog een dergelijke opdracht aanvaardt, staat vanaf het begin vast dat de psycholoog gegevens door zal geven. In dat geval dient, zoals in de bovenstaande situaties, de psycholoog de onderzochte goed te informeren over het contact en de gegevensoverdracht. Bovendien moeten met de cliënt en de externe opdrachtgever duidelijke afspraken gemaakt worden over recht op inzage en afschrift van het verslag, correctierecht en blokkeringsrecht.

Besluit

Als een psycholoog werkt met meerdere partijen, kan dat betekenen dat de psycholoog wordt geconfronteerd met tegengestelde belangen, bijvoorbeeld: tussen cliënt en justitie, tussen ouder en kind, tussen werkgever en werknemer. Dat betekent dat de eis tot ‘objectiviteit’ extra belangrijk wordt (artikel 33 van de beroepscode). In deze lastige situatie moet de psycholoog toch een werkrelatie met de cliënt opbouwen. In het geval van belangentegenstellingen tussen de betrokken partijen is de kans op klachten aanzienlijk, zelfs als de psycholoog alle juridische en deontologische voorschriften in acht neemt.

Om helderheid voor de cliënt te kunnen scheppen, dient de psycholoog zelf over duidelijke informatie te beschikken over rechten en plichten in dergelijke situaties. De Belgische beroepscode bevat enkele algemene richtlijnen, waardoor de code de beslissingsvrijheid van de professional bevordert, maar wellicht ook de onduidelijkheid. Daarom zal de psycholoog in de situaties die in deze bijdrage werden besproken, soms nog aanvullende afspraken moeten maken met beide partijen over bijvoorbeeld het recht op inzage, afschrift en blokkering.

De vraag naar rechten en plichten staat centraal in het juridische perspectief. Het ethische perspectief tracht daarentegen de vraag te beantwoorden hoe goede zorg eruitziet, en hoe het samenwerken met een gemachtigde derde onderdeel kan zijn van goede zorg (Widdershoven & Abma, 2011). Een aantal ethische uitgangspunten, zoals het bevorderen van autonomie, transparantie en verduidelijking van rollen, kunnen, naast het wettelijke kader, in deze situaties richting geven aan het professioneel handelen.

Literatuur

- American Psychological Association. (2013). Specialty guidelines for forensic psychology. *American Psychologist*, 68, 7-19.
- Commissie voor de Bescherming van de Persoonlijke Levenssfeer. (2015). *Privacy op de werkvloer: mythe of werkelijkheid? Adviezen en aanbevelingen van de Privacycommissie rond privacy op de werkvloer*. Brussel: Auteur.
- Decreet betreffende de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp (7 mei 2004). *Belgisch Staatsblad*, 4 oktober 2004.
- Greenberg, S.A., & Shuman, D.W. (1997). Irreconcilable conflict between therapeutic and forensic roles. *Professional Psychology: Research and Practice*, 28, 50-57.

- Heltzel, T. (2007). Compatibility of therapeutic and forensic roles. *Professional Psychology: Research and Practice*, 38, 122-128.
- Koenraadt, F.A.M.M., & Van Deutekom, C.M. (2006). Forensische psychologie: psychodiagnostiek en de rapportage pro Justitia. In W.T.A.M. Everaerd (Red.), *Handboek klinische psychologie* (A 1205, pp. 1-36). Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Koninklijk Besluit tot vaststelling van de voorschriften inzake de plichtenleer van de psycholoog (2 april 2014). *Belgisch Staatsblad*, 16 mei 2014.
- Korevaar, K. (2013). Van hulpverlener tot advocaat: deontologische vragen in echtscheidingsituaties. *Tijdschrift Klinische psychologie*, 43, 96-108.
- Nederlands Instituut van Psychologen. (2015). *Beroepscode voor psychologen*. Utrecht: Auteur.
- Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie. (2012). *Richtlijn psychiatrisch onderzoek en rapportage in strafzaken*. Utrecht: De Tijdstroom.
- Psychologencommissie. (2015). *Hoe verhoudt de geheimhoudingsplicht van het strafrechtelijk onderzoek voor expert-psychologen zich tot het informatierecht van de cliënt?* Geraadpleegd op 30 november 2015 via <https://www.compsy.be/faq/hoe-verhoudt-de-geheimhoudingsplicht-van-het-strafrechtelijk-onderzoek-voor-expert-psychologen>
- Van Deutekom, C.M., & Koenraadt, F. (2004). Het psychologisch onderzoek. In A.W.M. Mooij & J.M.L. Van Mulbregt (Red.), *De persoon van de verdachte, de rapportage Pro justitia vanuit het Pieter Baan Centrum* (pp. 63-84). Deventer: Kluwer.
- Wet betreffende de rechten van de patiënt (22 augustus 2002). *Belgisch Staatsblad*, 26 september 2002.
- Wet tot bescherming van de persoonlijke levenssfeer ten opzichte van de verwerking van persoonsgegevens (8 december 1992). *Belgisch Staatsblad*, 18 maart 1993.
- Widdershoven, G.A.M., & Abma, T.A. (2011). Dwang, drang en motivatie in de forensische psychiatrie. In H. Groen, M. Drost, & H.L.I. Nijman (Red.), *Handboek forensische geestelijke gezondheidszorg* (pp. 85-96). Utrecht: De Tijdstroom.

Personalialia

Koen Korevaar doceert beroepsethiek en klinische psychologie aan de opleiding Toegepaste Psychologie van de Thomas More hogeschool, en werkt als klinisch psycholoog en gedragstherapeut in opleiding voor PraxisP (KU Leuven) en The Human Link. Hij is rubriekleider deontologie van het Tijdschrift Klinische Psychologie.

E-mail: koen.korevaar@thomasmore.be